

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ВИКОНАВСТВА

УДК 78.071.2(477):78.087.68

DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2021-33-2-17>

Ірина Мстиславівна Матійчин

ORCID: 0000-0003-2153-8689

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри методики музичного виховання і диригування
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка
irynat65@ukr.net

Богдан Орестович Кіндракевич

ORCID: 0000-0002-9403-7044

магістрант кафедри методики музичного виховання і диригування
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка
kindrakevysh23@gmail.com

ХОРОВИЙ ДИРИГЕНТ ВАСИЛЬ ЯЦІНЯК (ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР)

*Серед українських хорових колективів нашого часу Галицький академічний камерний хор займає своє гідне місце. У його репертуарі – хорові твори різних стилів, жанрів, епох, включаючи нові композиції сучасних авторів, за своєю музичною мовою доступні тільки високопрофесійним виконавцям. Належний фаховий рівень колективу забезпечує передусім його керівник Василь Ількович Яциняк, якому 30 травня 2022 р. виповниться 70 років. Напередодні цієї поважної дати варто нагадати чималі заслуги відомого хорового диригента у розвитку української музичної культури та привернути увагу до цієї непересічної особистості, ще належно не поцінованої у музикознавчій літературі. **Мета роботи** – показати особливості творчої індивідуальності В. Яциняка*

через призму його сприйняття ним самим та іншими музикантами, різною мірою дотичними до діяльності хорового диригента. **Методологія** дослідження ґрунтується на застосуванні дослідницько-пошукового (при вивченні теоретичної бази дослідження), біографічного (при окресленні етапів творчого шляху хорового диригента) методу та методу інтерв'ювання (при отриманні усної інформації, необхідної для дослідження). **Наукова новизна** статті полягає у тому, що творче життя В. Яциняка вперше висвітлюється через особистісний вимір, розкриваючи різні грані його мистецької індивідуальності. У статті використовуються матеріали з інтерв'ю Василя Яциняка, Любові Кияновської, Марії Шот, Василя Долішнього, Степана Дацюка, Мирона Юсиповича, Віктора Степура, Богдана Богача. **Висновки.** Василь Яциняк належить до числа тих творчих особистостей, завдяки яким українська музична культура рухається вперед, долаючи міжлюдські та міждержавні кордони, економічні та пандемічні труднощі сучасного періоду. Визнаний і шанований в Україні та за її межами, заслужений діяч мистецтв України (1995) і народний артист України (2010), В. Яциняк залишається просто людиною, зі своїми перевагами і недоліками, багатим внутрішнім світом і вибуховим темпераментом, а головне – із творчими планами на майбутнє, які неодмінно будуть реалізовані.

Ключові слова: Василь Яциняк, Галицький академічний камерний хор, хоровий диригент.

Matychyn Iryna Mstyslavivna, Candidate of Art History, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Technique of Musical Education and Conducting of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

Bohdan Orestovych Kindrakevych, Master's Degree at the Department of Technique of Musical Education and Conducting of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

Choir conductor Vasyl Yatsyniak (personal dimension)

*The Galician Academic Chamber Choir figures prominently among the Ukrainian choirs of our time. Its repertoire consists of choral works of various styles, genres, and epochs, as well as new compositions by modern authors that only highly qualified professional singers can perform. Much credit for the highest proficiency level of the choir is due its director – Vasyl Ilkovych Yatsyniak, who will turn 70 on May 30, 2022. On the eve of his jubilee, it is worth recalling a significant contribution of the famous choral conductor to the development of Ukrainian musical culture and drawing attention to the prominent figure whose efforts have been grossly unappreciated in musicological literature. **The research paper aims** to highlight the peculiarities of V. Yatsyniak's creative individuality through the prism of the choral conductor's and other musicians' perception. **The research methodology** is based on the following methods: exploratory research (for a theoretical basis), biographical (for outlining the stages of the choral conductor's creative path), and interviewing (for receiving the required verbal information). **The academic novelty** of the paper lies in the fact that V. Yatsyniak's creative life is covered*

through the personal dimension for the first time, revealing different facets of his artistic individuality. The paper is based on materials from interviews with Vasyl Yatsyniak, Lyubov Kyianovska, Mariya Shot, Vasyl Dolishniy, Stepan Datsyuk, Myron Yusyupovych, Viktor Stepurko, and Bohdan Bohach. **Conclusions.** Vasyl Yatsyniak is one of those creative personalities thanks to whom Ukrainian musical culture is moving forward, overcoming interpersonal and interstate barriers, economic and pandemic challenges of the modern period. Recognized and respected in Ukraine and abroad, Honored Artist of Ukraine (1995) and People's Artist of Ukraine (2010), V. Yatsyniak remains just a man with his strengths and weaknesses, rich inner world and a short temper, and most importantly – with plans for future creative work, which will definitely be implemented.

Key words: Vasyl Yatsyniak, Galician Academic Chamber Choir, choral conductor.

Актуальність теми дослідження. Сучасні реалії вносять свої корективи у діяльність творчих колективів, поза тим їх робота продовжується у різних формах, даючи надію на повернення повноцінного концертно-фестивального життя. Триває робота і в знаному Галицькому академічному камерному хорі, керівник якого, Василь Яциняк, 30 травня 2022 року відзначатиме своє 70-річчя. Напередодні цієї поважної дати варто нагадати чималі заслуги відомого хорового диригента у розвитку української музичної культури та привернути увагу до цієї непересічної особистості, ще належно не поцінованої у музикознавчій літературі. Серед нечисельних розвідок, які у різній мірі висвітлюють діяльність В. Яциняка на чолі Галицького камерного хору, варто назвати праці Н. Супрун-Яремко, І. Колодій, В. Франчук, Б. Паньківа, В. Пасічника та М. Ферендович, проте за рівнем охоплення можливого матеріалу вони тільки закладають фундамент до подальшого вивчення творчості мистця.

Мета дослідження – показати особливості творчої індивідуальності В. Яциняка через призму його сприйняття ним самим та іншими музикантами, різною мірою дотичними до діяльності хорового диригента.

Наукова новизна. У статті творче життя В. Яциняка вперше висвітлюється через особистісний вимір, розкриваючи різні грані його мистецької індивідуальності.

Виклад основного матеріалу. Василь Ількович Яциняк походить із давнього села Княжолука на Станіславівщині (тепер Івано-Франківська обл.). Він виховувався у багатодітній родині робітника Вигодського лісокомбінату, та саме сім'я стала

колискою музичного таланту хлопця, адже його мати співала у церковному хорі, а батько добре вмів грати на скрипці, залучаючи до музикування своїх синів. Тож не дивно, що троє із п'яти дітей згодом стали професійними музикантами. В. Яциняк згадував: «Мій батько – сільський музикант, скрипаль, по весіллях грав. Я вже з третього класу грав по весіллях з батьком по селах Підбереж, Тяпче, Княжолука, Гошів, у Долині, Болехові... Ми виростили на весіллях. На музиці бойківського весілля, на коломиїках» [3]. Щоб купити Василеві, який уже навчався в Долинській музичній школі, омріяний акордеон німецької марки «Hohner», батько продав корову, про що тепер пан Василь згадує з великою вдячністю [11, с. 134].

Та не акордеон став сенсом його життя. Хоча на початках саме гра на музичному інструменті приваблювала хлопця найбільше. Але у Львівському музично-педагогічному училищі зустрів справжнього майстра хорової справи Є. Федоренка, і це визначило його долю. Василь Ількович з пієтетом згадує: «Євген Анатолійович Федоренко, мій дорогий учитель, рідний... Я у нього був по диригуванні і співав у нього в хорі. У нього був великий мішаний хор студентський, понад 100 чоловік. От він мені привив любов, заразив отим хоровим мистецтвом, бо я сам був непоганим акордеоністом, професійним, готувався поступати в Ленінград у консерваторію.... Але він мені привив любов, я акордеон залишив у спокої і почав жити хором. І так до сьогоднішнього дня я живу тільки хором» [3]. Є. Федоренко давав можливість талановитому юнакові попрацювати зі студентським хором, відчутти труднощі і принади хормейстерської праці. Навіть навчаючись у консерваторії, В. Яциняк не пропустив нагоди побувати на репетиціях в улюбленого вчителя, послухати цінні поради, самому попрацювати з хором.

Подібної методики дотримувався і консерваторський викладач В. Яциняка Богдан Дмитрович Завойський, «дуже поважний диригент, хормейстер» [3]. Поєднуючи педагогічну працю із керуванням хоровими колективами, знаний музикант залучав до співу у них своїх студентів, найбільш здібним даючи змогу працювати з хором. Саме з рекомендації Б. Завойського ще в студентські роки В. Яциняк потрапляє до хорової капели «Трембіта» як «граючий хормейстер», маючи змогу спостерігати за роботою таких керівників капели як В. Пекар, І. Жук, О. Цигилик. Після закінчення консерваторії В. Яциняк також

кілька років керував «Трембітою», але справжнього успіху досягнув, створивши свій самобутній хоровий колектив.

«Галицький академічний камерний хор» своїм корінням сягає початку 90-х років, коли з надр очолюваного В. Яциняком хору Львівського політехнічного інституту викристалізувалося ядро нового колективу. Родзинкою хору став вдало підібраний художній репертуар, зорієнтований першочергово на українську хорову творчість, але нею не обмежився. Дослідники відзначають надзвичайно активне творче життя знаного в Україні та далеко поза її межами мистецького колективу і наголошують, що «Галицький академічний камерний хор» за роки своєї діяльності спричинився до низки прем'єр у Львові, а також став першовідкривачем чималого відсотка опусів репрезентантів різних регіонів України, серед яких природно домінують твори львівських композиторів [10, с. 169]. Вишколоному досвідченим диригентом художньому колективу вдається однаково переконливо донести до слухача і твори великої форми, і хори з опер визначних західноєвропейських композиторів, і новаторські за музичною мовою твори сучасних українських авторів, і хорові опрацювання народних пісень. Про довершене звучання керованого В. Яциняком хорового колективу свідчать чисельні відгуки у пресі, зокрема І. Колодій пише: «Хор майстерно володіє сучасними виконавськими техніками, демонструє чітко вибудовану концепцію музикування, наповнює глибокою емоцією кожен твір» [9, с. 134]. Музикознавець Л. Кияновська також високо оцінює діяльність «галичан», зазначаючи їх непересічну роль в розвитку української музики: «Галицький академічний хор в останні роки зробив значний внесок у розвиток української культури і популяризації творчості провідних національних композиторів минулого і сучасності. Прекрасне виконання творів галицьких композиторів-священиків, авторські концерти сучасних митців, патріотичні і духовні тематичні програми свідчать про велику суспільну заангажованість хорового колективу. Переконає і високий рівень інтерпретації обраних творів, тонке розуміння їх стилю і авторського задуму» [6].

Для того, щоб зрозуміти специфіку хормейстерської роботи В. Яциняка, розкрити особливості його творчої натури, ми звернулися до солістки «Галицького камерного хору», заслуженої артистки України Марії Шот, і ось як вона охарактеризувала свого мистецького керівника: «Василь Ількович

надзвичайно тонко відчуває музику. Крім того, що він диригує дуже складні твори, крупні форми, береться за такі, за які мало хто береться в Україні. Крім того, він ще й дуже тонко відчуває вокал. Правильно вокально ставить все. Мало диригентів є, які працюють над вокалом, щоб кожна партія прозвучала вокально... Як людина він дуже хороший чоловік, надзвичайно імпульсивний...» [7]. Розповідаючи про методику роботи керівника з хором, М. Шот зазначила, що переважно новий твір розбирається за нотним текстом цілим хором. Але якщо виникають труднощі, тоді йде робота з окремими партіями. Іноді по одному керівник чи хормейстер можуть сказати проспівати, а важкі твори так і вивчаються – через здачу партій. Тоді опрацьовуються окремими складами – чоловічим і жіночим, з ними одночасно в різних залах працюють Василь Ількович та Святослав Хоба, теперішній хормейстер.

М. Шот дуже тепло згадує і попередніх хормейстерів «Галицького камерного хору» Василя Долішнього (тепер керівник студентського хору Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка) та Мар'яну Ферендович (доцент кафедри музикознавства та хорового мистецтва факультету культури і мистецтв ЛНУ імені І. Франка). Нам вдалося поспілкуватися із В. Долішнім про роботу в знаному колективі, і ось що він розповів: «Я працював із Василем Ільковичем 9 років. Він справжній професіонал. Мені дуже подобається те, як він працює над вокалом, тембром, якістю звуку... На репетиціях може працювати з цілим хором, по партіях, квартетами – по-різному... В. Яциняк – дуже крутий диригент. Він молодець, тому що створив один із кращих хорів Галичини, за всю історію Галичини я вважаю найкращими «Трембіту» та «Галицький хор». Так, як в Києві найкращим є хор «Київ», так само у Львові є «Галицький хор» [2].

Ще з музично-педагогічного училища знає В. Яциняка його колега за фахом, директор музично-педагогічного інституту Дрогобицького педуніверситету ім. І. Франка, керівник Народної хорової капели «Gaudeamus» Степан Дацюк. З вдячністю пригадує високопрофесійних викладачів училища Є. Федоренка, Б. Завойського, О. Кураша та ін, когорту випускників, які згодом стали знаними диригентами: С. Турчака, Т. Микитку, І. Гамкала, А. Кушніренка, Р. Филипчука та ін. Пам'ятає, що у той час Василь Яциняк був дуже добрим акордеоністом, а поза тим мав гарний низький голос, і вони

разом співали у мішаному хорі, яким керував Є Федоренко, а «в 70-му році наш хор був визнаний кращим хором України і ми їздили на з'їзд комсомолу у Київ... Ми співали у фіналі концерту, в якому брали участь такі відомі наші виконавці З. Руденко, А. Солов'яненко, А. Мокренко» [5]. Степан Якович простежує близькість натур, творчих манер Є. Федоренка і В. Яциняка, їх холеричний темперамент, імпульсивність, уміння емоційно впливати на виконавців та слухачів, «завести їх», запалити своїх трактуванням художнього твору. Аналізуючи диригентсько-хорову працю В. Яциняка, С. Дацюк зауважує, що той має потяг до великих творів, циклічних, складних, емоційно насичених, з яскравими кульмінаціями, динамічними та агогічними контрастами. Першим виконав низку нових творів В. Камінського, О. Козаренка, Л. Дичко, зокрема її Урочисту Літургію, яку мало хто відважиться заспівати. Відкритий до сучасних мистецьких тенденцій, Василь Львович у стремлінні до масштабності, видовищності навіть мініатюри А. Кушніренка зв'язав в один концерт, поєднавши засобами театралізації біля тридцяти опрацьованих народних пісень в одне ціле. Дрогобицький диригент вважає львівський колектив лідером серед хорів Західної України, особливо в плані виконання сучасної музики. Невтомний, надзвичайно працездатний і наполегливий В. Яциняк «весь час готує нові якісь програми і від хору добивається того ідеального звучання, яке він хоче почути... [У творчості] він виходить від образу, від тематики твору, ідеї цього твору і відчуває кожну ноту, кожен звук, кожну проведену фразу» [5]. Іноді здається, що він працює на межі голосових можливостей співаків, але хористи йому вірять, адже після концертного виступу відчувують, що вони втілили задум композитора, донесли до слухача той ідейний, художній зміст, який був закладений у творі, а значить, диригент веде їх у правильному напрямку. Зрештою, і себе В. Яциняк не шкодує, намагаючись працювати дуже швидко: «Місяць, півтора – і в нього готова нова програма, з якою він виступає і зразу переходить до підготовки інших великих форм, творів, які йому пропонують» [5].

С. Дацюк і В. Яциняк не раз брали участь у журі музичних конкурсів, де мали змогу поділитися не тільки своїми успіхами, але й проблемами. Маючи статус муніципального, «Галицький камерний хор» отримує доволі скромне забезпечення, що призводить до плинності хористів, особливо

у чоловічих партіях, і це дуже тривожить його керівника. На думку С. Дацюка, все, що вдалося досягнути, створити базу для релігійної роботи – завдяки В. Яциняку, тому що «він такий комунікабельний, вмів працювати з людьми, які можуть допомогти йому., бо завдяки їм можливо і цей Галицький камерний хор існує... Але Василь бореться ціле життя, бореться для того, щоб цей колектив існував і був одним із найкращих колективів України» [5].

В. Яциняк також вмів поцінувати фаховість своїх колег, розповідає про гарну творчу співпрацю із Б. Дерев'янком, О. Цигиликом, І. Циклінським, С. Дацюком, спільну участь у фестивалях із «Дудариком» (кер. М. Кацал), «Гомоном» (кер. Р. Ляшенко), хором консерваторії (кер. В. Долішній), «Євшаном» (кер. І. Даньковський), шкодує, що деяких диригентів уже немає серед нас. Плідно співпрацював хормейстер і з симфонічними диригентами, зокрема з головним диригентом Симфонічного оркестру K&K Philharmoniker Австрійської агенції Da Capo Musikmarketing GmbH Мироном Юсиповичем та засновником «K&K Opernchor», диригентом, композитором і менеджером Маттіасом Георгом Кендлінгером. Заслужений артист України Мирон Юсипович, оцінюючи здобутки В. Яциняка, констатує: «Колектив та художній керівник В. Яциняк – високопрофесійні мистці, які на сьогодні є флагманами хорового мистецтва у Львові і одними з найуніверсальніших і високопрофесійних в Україні» [8]. Диригенти зазвичай є індивідуалістами, надзвичайно критично оцінюють один одного. Тому таке визнання успіхів «Галицького академічного камерного хору» та його керівника свідчать про їх визначну роль у розвитку українського хорового виконавства.

Здається, немає хорових творів, які були б не під силу «Галицькому академічному камерному хору», адже він співає композиції різних стилів, жанрів, епох. Проте є у В. Яциняка і свої уподобання. Він розділяє композиторів на інструменталістів, хорова музика яких дещо «лабораторна», та хоровиків, які знають, відчувають природу хорового співу і пишуть органічну для хорового виконання музику. До таких композиторів мистець відносить Є. Козака, Г. Гаврилець, О. Яковчука, В. Степурка. А серед улюблених хорових творів називає «Барбівську коляду» Г. Гаврилець. В інтерв'ю член Національної спілки композиторів України Віктор Степурко так розповідає

про свої враження від творчої співпраці із В. Яциняком та його колективом: «З Галицьким академічним хором і його керівником Василем Ільковичем Яциняком у мене склалися давні творчі стосунки... Давно відомо, що велика потуга особистості керівника реалізовується в творчих проєктах колективу. Галицький академічний хор є прекрасним висловленням української ментальності завдяки вишуканій вокальній техніці, глибокому прочитанню всіх стилістичних спрямувань композиторської творчості і творчій мобільності, що у сучасності є дуже важливим» [4].

Деякий час В. Яциняк викладав у Львівському музичному училищі ім. С. Людкевича, працював за сумісництвом на кафедрі музикознавства та хорового мистецтва ЛНУ імені І. Франка, хоча доволі критично оцінює свої педагогічні здібності¹. Проте учні відомого диригента з теплотою згадують свого викладача. Ось яким запам'ятався Василь Ількович члену гурту «Піккардійська терція» Богдану Богачу: «Професіонал, дуже добрий, трохи кумедний (в доброму розумінні цього слова), зі щирою відкритою душею. ЛЮДИНА» [1]. І саме ці людські якості спонукають мистця бути гідним наставником не тільки для студентів, а й для учасників хорового колективу. С. Дацюк розповідає про те, як керівник «Галицького хору» вболіває за своїх хористів, переконує їх максимально реалізувати себе, добивається для них заслужених відзнак, тобто він спочатку організатор, потім вихователь і тоді лише хормейстер-музикант [5]. І тільки таке поєднання рис комунікабельного і вольового керівника з менеджерськими здібностями, розуміючого і авторитетного наставника, харизматичного диригента-мистця дає можливість В. Яциняку три десятиліття очолювати і розвивати один з найуспішніших хорових колективів України.

Висновки. Василь Яциняк належить до числа тих творчих особистостей, завдяки яким українська музична культура рухається вперед, долаючи міжлюдські та міждержавні кордони, економічні та пандемічні труднощі сучасного періоду. Отримавши диригентський вишкіл у лоні львівської диригентської школи, маєстро невтомно працював над шліфуванням

¹ Про це див.: Супрун-Яремко Н. Магічна влада диригентських рук (до творчого портрету Василя Яциняка). Українська музика. 2017/1 (23). С. 138.

своїх професійних умінь і навичок, що дало йому змогу створити мистецький колектив високого рівня виконання – Галицький академічний камерний хор. Вимогливий, харизматичний, комунікабельний, надзвичайно працездатний, емоційний і вольовий керівник, В. Яциняк завдяки своєму таланту, досвіду і подвижницькій роботі зумів перетворити колись самодіяльний колектив в один із найкращих у нашій країні. Маючи статус муніципального, хоролий колектив не обмежується регіональними рамками і ось уже кілька десятиліть успішно виступає в Україні та за кордоном з цікавими та насиченими концертними програмами. А визнаний і шанований в Україні та за її межами заслужений діяч мистецтв України (1995) і народний артист України (2010) В. Яциняк залишається просто людиною, зі своїми перевагами і недоліками, багатим внутрішнім світом і вибуховим темпераментом, а головне – із творчими планами на майбутнє, які неодмінно будуть реалізовані.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Інтерв'ю з Богданом Богачем від 22.11.2021, м. Львів. Інтерв'юер: Б. Кіндракевич. *Особистий архів автора*.
2. Інтерв'ю з Василем Долішнім від 15.11.2021, м. Львів. Інтерв'юер: Б. Кіндракевич. *Особистий архів автора*.
3. Інтерв'ю з Василем Яциняком від 03.02.2021, м. Львів. Інтерв'юер: Б. Кіндракевич. *Особистий архів автора*.
4. Інтерв'ю з Віктором Степурком від 14.11.2021, м. Київ. Інтерв'юер: Б. Кіндракевич. *Особистий архів автора*.
5. Інтерв'ю зі Степаном Дацюком від 30.11.2021, м. Дрогобич. Інтерв'юер: Б. Кіндракевич. *Особистий архів автора*.
6. Інтерв'ю з Любов'ю Кияновською від 14. 11. 2021, м. Київ. Інтерв'юер: Б. Кіндракевич. *Особистий архів автора*.
7. Інтерв'ю з Марією Шот від 16.11.2021, м. Львів. Інтерв'юер: Б. Кіндракевич. *Особистий архів автора*.
8. Інтерв'ю з Мироном Юсиповичем від 15. 11. 2021, м. Львів. Інтерв'юер: Б. Кіндракевич. *Особистий архів автора*.
9. Колодій І. Сягнувши висоти мажору. *За вільну Україну*. 2012. № 50. С. 2.
10. Пасічник В., Ферендович М. «Галицький академічний камерний хор»: шлях до звершень. *Вісник Львівського університету. Серія мист-во*. 2016. Вип. 17. С. 167–176.
11. Супрун-Яремко Н. Магічна влада диригентських рук (до творчого портрету Василя Яциняка). *Українська музика*. 2017/1(23). С. 133–141.

REFERENCES

1. Interview with Bohdan Bohach dated November 22, 2021, Lviv. Interviewer: B. Kindrakevych. *Author's personal archive*. [in Ukrainian].
2. Interview with Vasyl Dolishnyi dated November 15, 2021, Lviv. Interviewer: B. Kindrakevych. *Author's personal archive*. [in Ukrainian].
3. Interview with Vasyl Yatsyniak dated February 3, 2021, Lviv. Interviewer: B. Kindrakevych. *Author's personal archive*. [in Ukrainian].
4. Interview with Viktor Stepurko dated November 14, 2021, Kyiv. Interviewer: B. Kindrakevych. *Author's personal archive*. [in Ukrainian].
5. Interview with Stepan Datsyuk dated November 30, 2021, Drohobych. Interviewer: B. Kindrakevych. *Author's personal archive*. [in Ukrainian].
6. Interview with Lyubov Kyianovska dated November 14, 2021, Kyiv. Interviewer: B. Kindrakevych. *Author's personal archive*. [in Ukrainian].
7. Interview with Mariya Shot dated November 16, 2021, Lviv. Interviewer: B. Kindrakevych. *Author's personal archive*. [in Ukrainian].
8. Interview with Myron Yusypovych dated November 15, 2021, Lviv. Interviewer: B. Kindrakevych. *Author's personal archive*. [in Ukrainian].
9. Kolodiy I. Syahnuvshy vysoty mazhoru. [Reaching the heights of major] *Za vilnu Ukrayinu*. 2012. № 50. p. 2. [in Ukrainian].
10. Pasichnyk V., Ferendovych M. Halyts'kyy akademichnyy kamernyy khor: shlyakh do zvershen. [The Galician Academic Chamber Choir: the path to accomplishment]. *Visnyk of the Lviv University. Series Art Studies*. 2016. Issue 17. pp. 167–176. [in Ukrainian].
11. Suprun-Yaremko N. Mahichna vlada dyryhentskykh ruk (do tvorchoho portretu Vasylya Yatsynyaka) [Magical power of conductors' hands (to the creative portrait of Vasyl Yatsyniak)]. *Ukrayinska muzyka*. 2017/1 (23). pp. 133-141. [in Ukrainian].